

**G`AFUR G`ULOM IJODIDA XALQ OG`ZAKI IJODI NAMUNALARINING
TUTGAN O`RNI.**

Muslimaxon Axmadjonova Anvarjon qizi

*Namangan davlat universiteti, Filologiya va tillarni o`qitish: o`zbek tili
yo`nalishi 4-bosqich talabasi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada xalq og`zaki ijodining o'zbek adabiyotining ko'zga ko'ringan namoyandalaridan biri G'afur G'ulomning adabiy asarlariga ta'siri o'rganilgan. Xalq og`zaki ijodining o'ziga xos namunalarini—she'riyat, qo'shiqlar va og'zaki an'analarni tahlil qilib, tadqiqot ushbu elementlarning G'ulomning yozish uslubi, mavzulari va bayon qilish texnikasini qanday shakllantirishini o'rganadi. Shuningdek, maqolada G'ulom tomonidan o'zbek madaniy merosini asrab-avaylash va targ'ib qilishga hissa qo'shadigan ushbu xalq unsurlarini o'z asarlariga kiritish usullari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: G'afur G'ulom, xalq og'zaki ijodi, o'zbek adabiyoti, og'zaki ijodi, madaniy merosi.

Taniqli o'zbek shoiri, yozuvchisi va dramaturgi G'afur G'ulom xalq og`zaki ijodi bilan chuqur aloqasi bilan tanilgan. Uning asarlari ushbu an'analar bilan chuqur aloqani aks ettiradi, ularni zamonaviy adabiy shakllar bilan uyg'unlashtirib, an'anaviy va zamonaviy tomoshabinlar bilan rezonanslashadigan o'ziga xos uslubni yaratadi. Ushbu maqola xalq og`zaki ijodining G'ulomning adabiy ijodiga ta'sirini tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, ushbu elementlar uning hikoyasi va tematik chuqurligiga qanday hissa qo'shishiga qaratilgan.

Tadqiqotda matn tahlilini madaniy va tarixiy kontekst bilan birlashtirgan sifatli yondashuv qo'llaniladi. Birlamchi manbalarga G'afur G'ulomning adabiy asarlari, xususan uning she'rlari va hikoyalari kiradi, bu yerda xalq og`zaki ijodining elementlari eng ko'zga ko'ringan. Ikkinchi darajali manbalar o'zbek adabiyotida xalq an'analarning o'rni muhokama qilingan ilmiy maqolalar, kitoblar va tanqidlardan iborat. Tadqiqot, shuningdek, G'ulomning noyob hissalarini ta'kidlash uchun boshqa o'zbek yozuvchilarining asarlarida o'xshash folklor unsurlaridan qanday foydalanilganligini o'rganib, qiyosiy tahlilni o'z ichiga oladi.

Natijalar

G'afur G'ulom ko'plab o'zbek baxshilari, jumladan o'zbek baxshilaridan Ergash Jumanbulbul, Fozil shoir, Bola baxshi-Qurbonnazar Abdullayev kabi ijodkorlarning repertuari haqida to'xtaldi va folklor janrlarining deyarlik barchasiga tavsif beradi va maqolasining nihoyasida folklor va yozma adabiyot masalasiga to'xtalar ekan, Alisher Navoiy, Gulxaniy, Hamza ijodining xalqchilik negizi haqidagi har bir qarashlarini

ilmiy dalillar bilan asoslab beradi. Jumladan, Alisher Navoiy ijodida folklorni tutgan oʻrni haqida gapirar ekan: “Ulugʻ adib shoir va olim Alisher Navoiyning shoh asarlari boʻlgan “Farhod va Shirin”, “Layli va Majnun”, “Sabʼai sayyora”dagi etti musofir hikoyalari xalq ijodidagi kuchli fantaziyaning aqllarni shoshirar darajadagi uydirmachilik sanʼatining, kamkoʻstsiz soʻz boyligining jamuljamida adabiyot sanʼatining tojidagi gavhari serobiday porloq namunasidirki, Navoiy bu asarlari bilan xalqning ulugʻ ijodkori boʻlib qoladi. U oʻz syujetlarini xalqdan olgani kabi, ikkinchi navbatda xalq uchun syujet beradi” kabi.

Taniqli oʻzbek shoiri va yozuvchisi Gʻafur Gʻulom Oʻzbekistonning boy madaniy merosini aks ettiruvchi adabiy hissalarini bilan tanilgan. Uning asarlari koʻpincha xalqdan ilhom oladi ogʻzaki mintaqaning ogʻzaki anʼanalari, xalq qoʻshiqlari va sheʼriyatiga ishora qiluvchi ijod. Ushbu xalq ijodi uning adabiy uslubi va tematik muammolarini shakllantirishda muhim rol oʻynadi.

Ogʻzaki anʼanalarni birlashtirish: Gʻulom asarlari oʻzbek madaniyatining ogʻzaki anʼanalaridan chuqur ildiz otgan. U sheʼriyati va nasrida koʻpincha xalq maqollari, maqollari va hikmatlaridan foydalangan. Ushbu elementlar haqiqiylik qatlamini qoʻshdi va uning yozuvlarini odamlarning kundalik hayoti bilan bogʻladi. Ogʻzaki anʼanalardan foydalanish madaniy qadriyatlar va donolikni avloddan-avlodga saqlash va etkazishga yordam berdi.

Xalq mavzularining aksi: Xalq ogʻzaki ijodi sevgi, tabiat, ijtimoiy adolat va oddiy odamlarning kurashlari kabi mavzularga boy. Gʻulom ushbu mavzularni oʻz asariga qoʻshib, koʻpincha oddiy odamlarning hayoti, quvonchlari va qaygʻularini tasvirlaydi. Uning asarlari xalq qoʻshiqlari ritmlari bilan jaranglab, inson ruhining mustahkamligi va kuchini nishonlaydi.

Xalq sheʼriy shakllaridan foydalanish: Gʻulom sheʼriyatida oʻzbek adabiyotida anʼanaviy boʻlgan toʻrtliklar (ruboiy) va gʻazallar kabi xalq sheʼriy shakllari tez-tez ishlatilgan. Ushbu shakllar unga murakkab his-tuygʻular va gʻoyalarni ixcham va kuchli tarzda ifoda etishga imkon berdi. Ushbu xalq shakllaridan foydalangan holda Gʻulom zamonaviy adabiyotda anʼanaviy sheʼriy tuzilmalarni saqlab qoldi.

Ijtimoiy Sharh: Xalq ogʻzaki ijodida koʻpincha ijtimoiy sharh elementlari, adolatsizliklarni tanqid qilish va kam taʼminlanganlarning ahvolini taʼkidlash mavjud. Gʻulomning asarlari ham ushbu anʼanani ilgari surdi. U qashshoqlik, tengsizlik va taʼlimning ahamiyati kabi ijtimoiy muammolarni hal qilish uchun xalq motivlari va belgilaridan foydalangan. Uning asarlari koʻpincha marginallashtirilganlar uchun ovoz boʻlib xizmat qilgan va oʻz davrining ijtimoiy haqiqatlarini aks ettirgan.

Madaniy Saqlash: Gʻulom oʻz ijodiga xalq ogʻzaki ijodining unsurlarini singdirib, oʻzbek madaniyatini asrab-avaylash va targʻib qilishda hal qiluvchi rol oʻynadi. Uning asarlari modernizatsiya sharoitida Oʻzbekistonning boy ogʻzaki

an'analari va xalq adabiyoti unutilmasligini ta'minladi. U o'tmish va hozirgi zamon o'rtasida ko'prik bo'lib, madaniy merosni kelajak avlodlar uchun saqlab qoldi.

G'afur G'ulom ijodidagi xalq og'zaki ijodining namunalari uning yozilishiga og'zaki an'analari va xalq adabiyotining chuqur ta'sirini ta'kidlaydi. G'ulom xalq mavzulari, shakllari va ijtimoiy sharhlaridan foydalangan holda nafaqat o'zining adabiy ijodini boyitdi, balki o'zbek madaniy merosini saqlash va davom ettirishga ham hissa qo'shdi. Uning ijodi milliy o'ziga xoslik va adabiyotni shakllantirishda xalq ijodining doimiy kuchidan dalolat beradi.

G'afur G'ulom maqollarni asar qahramonlari tilidan har bir vaziyatga qarab, o'rni bilan qo'llay olgan. Jumladan, "Semizlikni qo'y ko'tarar", "Yopiqlik qozon yopiqlik", "Tuya ko'rdingmi, yo'q", "Osmon uzoq-yer qattiq", "Bo'sh qop tik turmas", "Yaxshi buzoq ikki enani emibdi", "Tuya bittanga-qani bittanga, tuya ming tangga-mana, ming tanga", "Otangni o'ldirganga onagni ber", "Maslahatli to'n tor kelmas", "O'g'ri qarisa so'fi, g'ar qarisa parixon bo'ladi" kabi.

Yuqoridagilardan xulosa qilib aytish mumkinki, G'afur G'ulom xalq og'zaki ijodi va mumtoz adabiyotni mukammal bilgan. Natijada, u har bir yaratig'ida xalqqa xos bo'lgan iboralar va o'z navbatida turli motivlardan mohirlik bilan foydalangan, ularga ijodiy ishlov bera olgan. G'afur G'ulomning o'ziga xos bo'lgan bu jihati uning asarlarining badiiy-estetik saviyasi yuksak darajaga ko'tarib, o'qimishlilikini ta'minlagan va G'afur G'ulom ijodiyotining umrboqiyiligi uchun asos bo'lgan.

Xulosalar

G'afur G'ulomning xalq og'zaki ijodidan foydalanishi adabiyotda og'zaki an'analarning doimiy kuchidan dalolat beradi. Uning bu unsurlarni o'z asarlariga to'qish qobiliyati nafaqat rivoyatlarini boyitadi, balki o'zbek madaniy merosini asrab-avaylashni ham ta'minlaydi. Kelajakdagi tadqiqotlar xalq og'zaki ijodining G'ulom ijodining pyesalari va esselari kabi boshqa jihatlariga ta'sirini hamda uning zamondoshlariga ta'sirini o'rganishi mumkin.

G'afur G'ulom asarlarida xalq og'zaki ijodining rolini yanada chuqurroq anglash uchun xalq an'analari tayanadigan boshqa Markaziy Osiyo yozuvchilari bilan qiyosiy tadqiqot o'tkazish foydali bo'ladi. Bundan tashqari, G'ulomning xalq ijodiyotidan ta'limda foydalanishining pedagogik oqibatlarini o'rganish zamonaviy ta'lim sharoitida madaniy merosni saqlash va targ'ib qilish uchun adabiyotdan qanday foydalanish mumkinligi to'g'risida qimmatli tushunchalarni berishi mumkin.

Adabiyotlar.

1. M.Hamroyev, D.Muhamedova, D.Shodmonqulova, X.G'ulomova, Sh.Yo'ldosheva. Ona tili. Toshkent, 2007-yil. -300 bet.
2. R.Ikromova, D.Muhamedova, M.Hamrayev. Ona tilidan mashqlar to'plami. TDPU, Toshkent, 2009-yil. -240 bet.
3. Jumaboyev M. O'zbek bolalar adabiyoti. –T.: O'qituvchi, 2002, -290 bet.

4. Akbarov A. Shoirning hayoti. -T.: Adabiyot va san'at. 1978.
5. G'afur G'ulom. Asarlar. -T.: Adabiyot va san'at", 1972.
6. Jumaboyev M Bolalar adabiyoti. –T.: O`qituvchi, 2011, 260 bet

